

מה, כמו שבמכה בהמה, מדבר הכתוב לענין תשלומין, ולא לענין עונש של "מכה תחת מכה", אף החיוב "עין תחת עין" שאמרה תורה לענין אדם המכה [החובל] באדם אחר, נאמר רק לענין תשלומין של ממון, ולא לענין הוצאת עין ממש.

ואם נפשך [רצונך] לומר: אין זו ראייה, ויש לדחותה [כמו שמבארת הגמרא להלן].

יכול אני ללמוד דין זה ממקום אחר: שהרי הוא אומר [במדבר לה לא]: "ולא תקחו כופר לנפש רוצח, אשר הוא רשע למות, כי מות יומת", משמע, דוקא לנפש רוצח [שהרג את הנפש] אי אתה לוקח כופר, אלא "מות יומת" ממש, אבל אתה לוקח כופר לראשי איברים שאין חוזרין.⁽¹⁸⁾ כלומר, במקום להוציא את עינו, לוקחים ממנו ממון בתורת "כופר"⁽¹⁹⁾.

כאילו הוא עבד נמכר בשוק, ושמין כמה היה יפה וכמה הוא יפה. [ונותן לו את הפרש הדמים שביניהם].

ופרכינן: אמאי משלם לו ממון, והא "עין תחת עין" אמר רחמנא [שמות כא כד], אימא מקרא כפשוטו ויוציאו לו עין ממש כעונש על הוצאת עינו של הנחבל!⁽¹⁷⁾

ומשינינן: לא סלקא דעתך לפרש "עין תחת עין" — ממש.

דתניא בברייתא: יכול [האם נאמר]: סימא את עינו — מסמא את עינו, קטע את ידו — מקטע את ידו, שיבר את רגלו — משבר את רגלו?!

תלמוד לומר [יש ללמוד דבר זה מדברי הכתוב, שמביאה הגמרא לקמן]: נאמר "מכה אדם" ונאמר "מכה בהמה", ואתה דן "גזירה שוה" "מכה" — "מכה":

והרי הוא אומר [במדבר לה לא]: "ולא תקחו כופר לנפש רוצח", לרוצח בלבד הוא שאין כופר, אבל לחסרון איברים או לחבלות יש כופר.

נמצא שגדר תשלומי חבלה הוא שהיה ראוי לחסרו אבר, אלא שהתחדש בקרא שיכול לשלם כופר ולהפטר מן העונש [וגם בשור שהרג את האדם מצאנו שמשערים בדניזק אליבא דחכמים [מ א], וכך נפסק להלכה ברמב"ם נזקי ממון יא א, וראה להלן פד א בהערה 20].

18. לאביי דאמר [פ א]: הכהו על ידו וצמתה וסופה לחזור משלם שבת גדולה [נזק] ושבת קטנה, צריך לומר דהא דקתני "שאיין חוזרין" לאו דוקא הוא ואורחא דמילתא נקט.

19. א. פירושו דוקא ברוצח שהוא רשע למות, אבל בחובל שהוא רשע למלקות, שכאשר אין בו

נזק, שמין כמה אדם רוצח ליטול (ראה להלן פה א הערה 14), אם כן יש לומר: דהרמ"ה סובר כהרמב"ם ומיירי הכא דוקא בכבושת שלא במקום נזק].

17. כפשוטו, קושיית הגמרא אינה מסברא, אלא מקרא, דכתיב "עין תחת עין" ומשמע — עין ממש. אך ברא"ש כתב: והא דלא אמר סימא את עינו נסמא את עינו, קיטע ידו נקטע ידו, שבר את רגלו נשבר רגלו, יליף בגמרא מכמה קראי. והנה הרא"ש לא העתיק קרא ד"עין תחת עין", משמע דהא דמשלם ממון ולא מסמאין את עינו וכיוצא, הוא גזירת הכתוב.

וראה ברמב"ם שכתב [חובל ומזיק א ג]: זה שנאמר בתורה [ויקרא כד כ]: "כאשר יתן מום באדם כן יתן בו", אינו — לחובל בזה כמו שחבל בחבירו, אלא שהוא ראוי לחסרו אבר או לחובל בו כמה שעשה ולפיכך משלם נזקו.